

MAGYAR SZEMLE

1939 OKTÓBER

XXXVII. KÖTET 2. (146.) SZÁM

RUSZINOK ES MAGYAROK

— KURTYÁK JÁNOS EMLÉKÉNEK —

AZ ŐSZINTE BARÁTSÁG és megbecsülés szálai fűztek néhai Kurtyák Jánoshoz, az egykori prágai csehszlovák parlament ruszin vonatkozásban legideálisabb és legtevékenyebb, megfélemlíthetetlen, bátorszavú képviselőjéhez, a magyarbarát Ruszin Autonóm Földművesszövetség alapítójához, aki a Gondviselés kifürkészhetetlen rendelkezése folytán nem érthette meg Kárpátalja húszéves rabság utáni örvendős felszabadulásának boldog márciusát, hanem idő előtt, férfikora virágában és áldott tevékenységének hétköznapi sodrából Istenhez és őseihez tért s ott alusza most feltámadás előtti álmát a huszti vár alatti kies temetőben, egy szép magaslaton, haló porában is mintegy jelképezve, hogy szelleme ma is velünk él és éberen őrködik a magyarbarát ruszin tömegek vágyálmai, sóhajai és törekvései fölött...

Amikor jó néhány évvel a világegést követő államfordulat után már nem lehattunk magyar pártok tagjai és igen sokan pártokon kívüli állásokból figyeltük a csehszlovák imperialista kül- és centralisztikus belpolitika kusza útjait, Kurtyák János pedig már mint prágai parlamenti képviselő erősen tartotta kezében a Ruszin Autonóm Földművesszövetség gyeplőjét, egyik találkozásunk alkalmával a vonaton, a nagyszőlősi Feketehegy alján azt kérdezte tőlem, mint vidéki misszióban járó fiatal ungvári aulikus paptól a magyar orientációs ruszinok kedvence: „Miért nem foglalkozol politikával? Miért nem csatlakozol hozzánk?” Válaszomban arra hivatkoztam, hogy pap vagyok s minket nem igen látnak szívesen a politikai élet porondján... De Kurtyák kevéssé elégedett meg ezzel a válasszal és nyűt, férfias, szép kék szemével szinte a lelkem mélyéig tekintve, azt mondta: „A görög katolikus papság évszázadok óta elsőrendű történelmi szerepet vitt Kárpátalja és az itteni jobb sorsra méltó szegény ruszin nép életében. S ha valaha, úgy most semmiképp sem szabad ebből a szerepből kikapcsolódnok. A mi pártunk a ruszin nép lelkében gyökerezik, s ha e nép hatalmas tömegei szívesen vállalják a csehszlovák rezsimmel szemben az „irredenta“ vádjának kockázatát, vállalnia kellene ezt nyílt kiállással az intelligenciának is, de főleg a papságnak, mert a prágai centralista hatalom egyeseket könnyen tehet félre útjából, de sokakkal nem fog tudni boldogulni...”

Hát sokra ugyan, érthető okoknál fogva, sohasem emelkedett számunk a párt mellett való nyűt színvallásban s az intelligencia tagjai

csak a titkos szavazással összekötött választásoknál nyilváníthatták szimpátiáikat a Kurtyák-párttal szemben. De ott volt a sok tízezeres néptömeg nyílt színvallása. Ott volt pl. a legutóbbi csehszlovák választásnál is a 60.000-nyi Kurtyák-párti ruszin választó! Lehetett-e ezt a tömeget lelki vezetés nélkül hagyni? Lehetett-e észre nem venni, hogy itt az egész ruszin nép mozgalmáról, a magyar-ruszin testvériség pártjáról van szó? S lehetett-e ehhez a lelkek mélyéből feltörő és évszázados hagyományokkal megszentelt szimpátiamozgalomhoz nem csatlakozni?

Jómagam azonban — már csak az ügy érdekében is — óvatosan jártam el a nyílt csatlakozás kérdésében s csak 1930-ban, a csehszlovák kormány hozzájárulásával történt kanonoki előléptetésem után lettem a pártnak a nyilvánosság tudtával mintegy lelki igazgatójává, hogy az egyházi dignitás birtokában annál több súllyal tehessek szükség esetén szolgálatokat pártmozgalmunknak Kurtyák szellemében. Ezen az alapon veszek magamnak jogcímet arra, hogy az általunk igen nagyrabecsült „Magyar Szemle“ olvasóinak a ruszinkérdés lényegéről szerény megjegyzéseimet elmondjam.

RUSZIN AUTONÓMIA CSEHSZLOVÁK FOGALMAZÁSBAN. Ma már a legsovénebb ruszin körök előtt is helyt áll az a megállapítás, hogy Kárpátalja ruszin népe 1919-ben sem Csehszlovákiához, sem más országhoz nem csatlakozott volna s a Magyar Szent Korona ősi egységében maradt volna meg továbbra is, ha az antant-hatalmak az egykori torzközársasághoz való csatlakozásra nem kényszerítik. Jellemző a „csatlakozására, hogy erre vonatkozólag holmi „népszavazás“ útján a Wilson elnök égisze alatt élő amerikai ruszinokat kérdezték meg és távolról sem volt szó arról, hogy saját jövőjének ilyen életbevágó kérdését illetően a Kárpátalján élő ruszinságtól is véleményt kérjenek. A hazai ruszinság epigon, de mindig nyughatatlan és nagyratörő planétája, Volosin Agoston képezdei igazgató is csak akkor indult el már csatlakozni Prágába, minden zavaros helyzetben érvényesülni kívánó közkereseti társasága élén, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az antant-hatalmak magyar megoldást nem engedélyeznek.

És milyen szomorú kiábrándulás lett a vége ennek a prágai útnak! Az ungvári Volosin, a huszti Brascsjkó (Bajor), az eperjesi Beszkid, az amerikai Zsatkovics Grigor és szűkebb társaságuk, akik azzal a biztos reménnyel indultak a rajt-nak, hogy az ígért ruszin autonómia jól szituált miniszteri és államtitkári oszlopaiként térnek onnét vissza, lecsüngő orral voltak kénytelenek tudomásul venni, hogy itt a ruszinok felé — de különösen feléjük — jól sikerült masaryki kinullázás történt; koraszülöttként jött a világra és a sok bába közt el is vezett a ruszin „autonómia“ ...

Pedig milyen szépeket jósolt ennek a kisednek a saint-germaini békeszerződés, meg a csehszlovák alkotmánylevelé...

A békeszerződés azt mondta, hogy Kárpátalja az antant által kitűzendő határai között autonóm egység lesz a csehszlovák állam határain belül, mely a csehszlovák állam egységével összeegyeztethető igen széleskörű autonómiát fog kapni; saját meghatározott kompe-

tenciával bíró autonóm tartománygyűlés is lesz kormányzóval az élén s a ruszinföld hivatalnokai az itteni nép fiaiból fognak kikerülni; igazságos képviselőt kap Kárpátalja a prágai parlamentben és szenátusban is stb., stb.

Az alkotmánylevél már részletesebben mesélt mindezekről s például a 20 év alatt meg nem választott és össze nem hívott ruszin tartománygyűlés kompetenciájáról azt állapította meg, hogy ebbe fog tartozni a nyelvi, iskolai, vallási és helyi igazgatási, továbbá pedig azon ügyek intézése, „melyekről a csehszlovák törvények esetleg így fognak intézkedni...”

Ez volt tehát nagyjában a világszerte nagy garral beharangozott antant-protekción ruszin autonómia csehszlovák kivitelű kerete! És mivel, vagy kivel töltötte ki a masaryki és benesi Csehszlovákia ezt az egyébként eléggé tetszetős keretet?

Elsősorban csehszlovák dölyffel és göggel, a ravasz álszenteskedéssel állandóan hangoztatott szláv testvériség megcsúfolásával, szeretetlen megnemértéssel és a ruszin föld, a ruszin nép hallatlan és példátlan kizsákmányolásával!

Csak annyit említek meg itt szavaim igazolására, hogy a zsíros hivatalokban elhelyezett cseh, nagyorosz vagy ukrán emigráns hivatalnokok tízezres csőcselékhada mellett egy-egy őslakos ruszin pályázót csak különleges püspöki vagy kormányzói protekcióval lehetett elhelyezni néhanapján a vasútnál, postánál, csendőrségnél vagy pénzügyőrségnél. S a „kormányzó” hatásköre a néhai torz-köztársaság huszadik és utolsó évében is arra korlátozódott, hogy pl. kinevezésre ajánlhasson egy hivatalszolgát az illetékes minisztériumnál. Elsősorban természetesen önmagukat protegáltatták be a prágai hatalmasok kegyeibe szegény néhai csehszlovák-ruszin kormányzóink, hogy a szürke ruszinok sorából „helybe” jussanak s az iskolát kijárva, maguk is protektorokká lettek aztán Prágánál mindig kevesebb, mint több eredménnyel...

Talán más alkalommal bővebben elmondhatom, mint igyekeztek a csehek és csatlósaiak vallásilag megosztani a ruszinságot s a szakadár pravoszlávia babonás pópái mint próbálták a művelődésre mindig fogékony ruszinság egy részét lelkiismeretlenül a lelki sötétségbe visszataszítani.

Megosztotta azonban az átkos csehszlovák rezsim a ruszinságot politikai és nyelvi tekintetben is. A ruszin népnek idegen nagyorosz és ukrán nyelvi irányzatok támogatásával és egymás elleni kijátszásával a helyi ruszin dialektust, illetve ennek hazai tradíciókon alapuló irodalmi formáit a prágai kultuszkormány igyekezett jogaiból kiforgatni, hogy aztán azt mondhassák a fölöttünk tartós uralmat kívánó cseh és morva szláv „testvérek”, hogy „hiszen a ruszin nép nem nép, s különösen nem kultúrnép, hiszen még nyelve sincsen...” A nyelvi irányzatoknak politikummal való átítatása szította fel aztán azt az áldatlan nyelvi harcot, mely a görögkeleti szakadárak vallási villongásainak csillapodása után csehszlovák recept szerint átvette a ruszin nép erőinek és összetartásának szakadatlanul marcangoló és minden egységes megmozdulást eleve felforgató és megsemmisítő szerepét.

A 12—15 pártból összetevődött prágai heterogén parlament minden kissé nagyobb polgári vagy marxista pártja lélekvásárlási célból természetesen Kárpátalján is fiókokat létesített, s különösen a marxista pártok meg a hírhedt agrárpárt demoralizálta a ruszin nép nagy részét olyan irányban, hogy ne a ruszin életérdekek érvényesüljenek, hanem minden választásnál a csehszlovák centralista pártok önző személyi és hatalmi érdekei jussanak kielégüléshez.

Általában jellemző különben a nagyzó, önző és kapzsi csehszlovák mentalitásra, hogy ez az elszegényedett, de egyébként szelíd, törekvő és minden tekintetben jóra való kárpátaljai ruszin népet kezdetől fogva mindvégig valamiféle nyolcadrendű, művelődésre képtelen pária-tömegnek tartotta, s amíg eleinte kevésszámú intelligenciájának egyes kimagaslóbb egyedeit „leszerelésük“ okából jobb állásokhoz juttatta, addig később túltermelést hozott ki a ruszin nép fiaiból, afféle polgári vagy kereskedelmi iskolai végzettségű félintelligenciát, anélkül, hogy akár ezeket, akár a Prágában vagy Pozsonyban végzett ruszin főiskolásokat saját földjükön köztisztviselői vagy szabad pályákon komolyan állásokba akarta volna helyezni.

És a hosszú évek során mindenféle raffinériával mesterségesen megosztott ruszin néptömegek a hatalom által reájuk kényszerített tehetetlenségükben valósággal szó nélkül, dermedten és némán túrték volna a Prágából jövő nyomást, türelemmel várták volna az utóbb „etappokban“ beigért autonómiát és talán büszkén tekintettek volna tehetetlen viaszfigurákhoz hasonló „kormányzóikra“, ha nem lett volna valósággal élő lelkiismeretük a Ruszin Autonóm Földműves-szövetség formájában, ha nem lett volna Kurtyákjuk és Bródyjuk, akik előbb a genfi népszövetségi intézmény, később a kisebbségi ligák, meg más fórumok útján nemzetközileg állandóan felszínen tartották a kárpátaljai ruszinok jogfosztásának és elnyomatásának égbekiáltó ügyét. Igen lényeges körülmény itt annak a megemlítése, hogy az Egyesült Magyar Ellenzéki Pártok állandó fegyverbarátsága és támogatása nélkül a mi Földműves-szövetségünk munkája bizonyos százszorta nehezebb és jóval kevésbé eredményes lett volna. Ha annak idején csak tisztára ruszinok lakta kárpátaljai területeket csatolnak a néhai Csehszlovákiához, s nem jut hozzánk egy százezres színmagyar néptömeg is, akkor máma — azt hiszem — igen nehéz lenne bárhol is magyar-ruszin testvériségről beszélni, mert ha a húszéves csehszlovák kormányzat magyargyűlölettel igyekezett telíteni különösen a fiatalabb ruszin nemzedékek lelkét, akkor a 4Q-szer rövidebb volosini ukrán félév valóságos „rekordot“ ért el a megfélemlített, félrevezetett és különféle zsonglőrsködésekkel rászédett ruszin lelkek ilyen szellemű megmérgezésében.

VOLOSIN PÁTER „RÖVID-LÉPÉSE“. Páternek nevezték el a cseh sovíniszta körök — Srámek cseh katolikus miniszter és Hlinka epigonjaként — s e köröknek kielégítetlen hiúságában és érvényesülési mániájában évtizedeken át mindig készséggel állt szolgálatára, pláne amikor zavarosban kellett halászni s némi „profit“-ra lehetett számítani.

S az öszülő és a hetven felé haladó Volosin páter a csehszlovák és ruszin politikai porondon aratott sorozatos és kínos kudarcai után talán már maga is hinni kezdte, hogy szerencsecsillaga leáldozott és végleg félre kell állania, amikor az egykori köztársaság felbomlásának első elháríthatatlan fázisai végre őt is a régóta minden vággyal óhajtott szerephez juttatták. Bródy András 1938 október végi 10 napos koalíciós ruszin kormányában a páter „államtitkár“ lett s még egy hullám — Bródy prágai letartóztatása — és Volosin már mint ruszin „miniszterelnök“ tesz Ungvárról telefon-esküt Szirovy prágai cseh „diktátor“ fülébe... Hja, a „hatalom“ erőt kölcsönöz az arra termeteknek! Volosin atya még a bécsi döntésnél sem omlik össze. Elvesztette a jutalmul kapott szálláskei maradékbirtokot, elvesztette Ungvárt és Munkácsot is, de csak most jut elemébe. Kárpátaljára csődíti az őt világrész összes obequitátorait, levitézlett s mindenfelől kidobott ukránjait s körükben és kegyelmükből a soha meg nem volt „Kárpát-Ukrajna“ honalapítójává válik, harcias ifjúsági szics-gárdával veszi magát körül és eléri azt is, hogy ukrán „doktornak“ válasszák és Ukrajna „atyjának“ nevezzék el őt...

De a Gondviselés s a magyar királyi kormány bölcs külpolitikája a kárpátalji volosini ukrán kormányzatnak rövid lépést parancsolt. Majd a magyar honvédség hősiessége előtt porba hullott „Kárpát-Ukránia“ atyjának végleg levizsgázott hetmanjai futásuk közben már tényleg csak Wilson elnökhöz kábelezhettek segítségért 1939 dicső magyar-ruszin tavaszán. Ekkor már csak túlvilág? hazajáró lelkek segíthettek az ukrán álmokon...

Volosin azonban tiszavirág-életű kormányzása alatt — ismétlem — többet ártott a magyar-ruszin megértés és testvériség ügyének, mint a csehszlovákok húsz hosszú év alatt, mert elszánt és mindenre kész idegen ukrán agitátor-hordái és ezeknek hazai csatlósai útján szemenszedett hazugságok és rágalmak alakjában az eszeveszett magyargyűlölet lángjait szórta szét Kárpátalja ruszin falvaiban és nagyobb központjaiban. Az egész ukrán és ukránofil intelligenciát és fél-intelligenciát állásokban helyezte el. Terrorizálta, a hívek mesterségesen felszított gyűlöletének prédájául dobta és börtönbe záratta a magyarbarát görög katolikus klérus és a civil intelligencia legkiválóbbjait. Végletekig felkorbácsolta az intelligens és egyszerű sorból származó ukránofil ifjúság nacionális érzéseit. A prágai kormánytól egyre szűkebb mértékben csurgó pénzekkel valóságos rablógazdálkodás útján munkaalkalmakat teremtett, szükségtengerit, sőt és egyebeket osztatott ki a csehek által kizsákmányolt szegény ruszin nép között. A Csehszlovákiával föderatív, de egyébként „független“ „Kárpát-Ukrán állam“ gondolatának világszerte való propagálásával segélyeket és könyöradományokat gyűjtött össze amerikai és más ukrán egyesületektől, hogy minél jobban népszerűsítse az ukrán nemzeti érzés és együvértartozás eszméjét. Atyáskodó kegyekkel fogadta a november eleji bécsi határmegállapítás után Ungvárról és Munkácsról hozzája menekült elégedetlen ukránofil elemeket s ezeket is reklámcélokra használta fel. Zsonglőrtrükkökkel dolgozó sajtója útján beférkőzött a legeldugottabb verhovinai ruszin viskóba is, és a ruszin nép egyedüli megmentője és jótévőjeként mutatva be magát, még jobban meg-

gyűlöltette a ruszinok által amúgy is gyűlölt cseheket, de még ennél féktelenebb vad magyargyűlöletet csepegtetett az öt vakon követő ukránofil csoportok és egyes ruszin vidékek könnyen hívó naív néptömegei szívébe.

Ilyen körülmények között virradott fel — Isten kegyelméből — a ruszinságra a cseh-ukrán iga alól való végleges felszabadulás áldott márciusa. A dicső magyar honvédség győzelmi útja nyomán támadt és a már oly régen szomjúhozott szabad magyar-ruszin testvéri légkörben százezernyi ruszin tömegek sóhajtottak föl hálásan a Gondviseléshez azért, hogy most már ők is elénekelhetik a bibliai Simeon dalát, de más ruszin százezrek, akik nem ismerték a magyar érárt, nem szívták magukba az évszázados magyar-ruszin egymásrautaltság éltető ózonját, hanem idegen szláv keretben serdültek föl, születtek és nevelkedtek s ennek az idegen éranak magyar nézőpont szerinti minden mérgét és mételyét magukba szívták, avagy akiket érettebb koruk ellenére is magával sodort a csehszlovák baksis, meg a konjunkturális volosini népbolondítás, passzív vagy éppen savanyú, sőt belülről határozottan ellenséges érzéssel fogadták a történeteket, vezetőik kül- és belföldi nyílt és titkos agitációja nyomán és a suttogó propaganda következtében „biztosra“ várt „ukrán feltámadás“ irredenta álmainak áldozataivá lettek és legalább egyelőre semmi hajlamot nem mutattak arra, hogy a szentistváni közös magyar haza kereteibe beilleszkedjenek.

Teljesen érthető körülmény, hogy a Szent Koronához visszacsatolt Kárpátalján az illetékes kormánykörök minden jóakarata és igyekezete ellenére néhány hónap leforgása alatt sem politikai, sem kulturális, sem pedig gazdasági téren nem állhatott még helyre a tökéletes konszolidáció, de egyedül az imént említett sötétben suttogó propaganda az, amely emiatt úton-útfélen elégedetlenséget szít, kritizál, ócsárol és lelkeket lázít — azzal az elvetemült céllal, hogy saját megrokkant, határokon túlra irányított szekerét tolja előre.

MI TEHÁT MA A RUSZIN KÉRDÉS LÉNYEGE? Az előzményekben röviden vázolt politikai áttekintést azért tartottam szükségesnek ide iktatni, mert csak ebből vonhatunk következtetést a magyar-ruszin viszony további kialakulására, illetve a ruszin kérdés lényegére vonatkozólag.

Véleményem szerint a ruszin kérdés lényege ruszin viszonylatban ma az, hogy az ezeréves közös szentistváni magyar haza, annak Kormányzója, a magyar királyi kormány és törvényhozás, valamint az egész egységes magyar közvélemény felé olyan egységes és minden tekintetben megbízható, nyílt, őszinte, barátságos és testvéri ruszin arcvonalat kell kiépítenünk és biztosítanunk, amely a soha többé szét nem szakítható sorsközösség és a feldarabolhatatlan szentistváni magyar egységen alapszik. Ennek az arcvonalnak magva és alapja legjobb meggyőződésem szerint egyedül a keserű emlékü múltban minden próbát kiállott és Bródy András képviselő és társai által vezetett Ruszin Autonóm Földművesszövetség (Kurtyák-párt) lehet. Ha Fenczik István képviselő is hozzánk csatlakozhatnék híveivel, amiben a magam részéről lehetetlenséget vagy nehézséget semmikép sem látok, csak

erősödnék az egységes és megbízható ruszin, vagy ha tetszik — magyar-ország arcvonal, amely a Kárpátalján lappangó és ide-oda imbolygó ukrán, avagy ukránofil irredentát ellenállhatatlan erővel sodorja el és rövid utat nyithat a ma még megbízhatatlan elemek, csoportok, tömegek vagy egyedeknek a magyar-ruszin testvériség ideológiájába való átneveléséhez.

Egy ilyen ruszin arcvonal bizonyára előfeltétele azon ruszin önkormányzat megadásának, illetve törvénybe iktatásának, melyet magas Kormányzónk és felszabadítónk, vitéz nagybányai Horthy Miklós, Teleki Pál gróf miniszterelnök és Csáky István gróf külügyminiszter helyeztek kilátásba Kárpátalja részére.

Magyar viszonylatban pedig szerintem az a ruszin kérdés lényege, hogy gyökeresen szakítani kell a nemzetiségi kérdésnek a világháború előttről származó koncepciójával s el kell tűnnie annak a felfogásnak, amely a nemzetiségeket a magyar Szent Korona országainak határain belül a magyarsággal nem teljesen egyenrangú népelemekként kezelte. Különösen magyar-ruszin szempontból van itt szükség igen lényeges korrektúrára. Érezzük, az előbb hivatkozott nyilatkozatok alapján bizvást reméljük, hogy ez a korrekció a magyarság lelki világában már végbe is ment. Magyarországhoz 20 év minden kísértésén át is hűnek maradt ruszin többség nemzeti, kulturális és gazdasági jogai biztosítását meg fogja kapni azon illetékes magyar államférfiak és politikusok közvetítése alapján, akik Trianon minden kálváriáját megjárták, a múltak minden hibáján okulhattak s akik ma egy társadalmi, szociális és gazdasági újjászületés felé haladó és Isten kegyelméből történelmi határait illetően további nagy feltámadás előtt álló második ezredéves nagy Magyarországot alapjainak építésén sok nehézség közepette annyi rátermettséggel, erőfeszítéssel, önfeláldozással és kezdeti sikerrel dolgoznak.

Magyar-ruszin viszonylatban tehát a fentiekből következőleg — szerintem — az a ruszin kérdés lényege, hogy: „Clara pacta — boni amid!” Értsük meg azt, hogy földrajzi és gazdasági adottságok s szinte egy ezredév megszentelt hagyománya és sorsközössége egymásra utalnak minket. Amikor tehát az örök történelmi igazságszolgáltatás Trianon és Saint-Germain természetellenes jogfosztásai után, amint ezt vártuk is, elsősorban a mi viszonylatunkban érvényesült, vegyük ezt a nagyon örvendetes körülményt úgy magyar, mint ruszin részről igen élénken aláhúzott figyelmeztetésként abban az irányban, hogy egymás közötti minden irányú viszonyunk kiépítésében testvérileg és egymás iránti egyenlő megbecsüléssel, éppúgy az ész józan útmutatása, mint a szívek egymás felé dobbanása szerint, bölcsen és okosan, elsősorban a közös nagy szentisváni Magyar Haza felvirágzása, másodsorban pedig a valóban sokat szenvedett és szabad lélekzéshez eddig sosem jutott kárpátaljai ruszin nép boldogulása érdekében járjunk el.

LÉNYEGES RÉSZE-E A RUSZIN KÉRDÉSNEK AZ AUTONÓMIA IS? Az előző rövid fejezetben erre a kérdésre tulajdonképpen már meg is feleltem, de szeretném véleményemet ebben a tekintetben még szabatosabban is kifejezni. Vannak, akik ma is abban látják a ruszin

„autonómiát“, hogy a legszegényebb kárpátaljai vidékek népe szabadon fog lejárni a nagy magyar Alföldre tutajozás, meg aratási és egyéb munkák végzése céljából, hogy lesz egy kevés, amolyan — egyébként igen dicséretes — Egán-féle hegyvidéki segítő akció, s hogy a tisztára ruszin falvak iskolai tanítási nyelve ruszin marad. S ezzel végét is szabnák a további ruszin nemzeti jogoknak. Gyakran ismételtetik ezek az antiautonómisták, akik között nemcsak magyarok, hanem ruszinok is akadnak, hogy „az autonómia csak néhány feltoladott ruszin népvészér érvényesülési vesszőparipája, de maga a ruszin nép nem kíván semmiféle önkormányzatot, hanem csak megélhetést, illetve gazdasági viszonyai fellendítését és nyelve szabad használatát ...“ Mindenkor teljes önzetlenséggel és pártatlansággal, s a tőlem telhető legjobb akarattal és legnagyobb tárgyilagossággal álltam és állok a magyar-ruszin testvéri barátság és kiegyenlítés munkavonalán, rendíthetetlen hittel vallva és várva a magyar-ruszin feltámadást, melynek beköszöntése életemnek legszebb és legdrágább napja volt és marad. Nem lehetek azonban soha annyira rövidlátó, elfogult, avagy félrevezetett, hogy ne számoljak a mai helyzet reális adottságaival és akár a magyar, akár a ruszin antiautonómisták fenti torztételét aláírom. Sőt, a magam részéről az antiautonómista agitáció és mozgalom fel nem ismert tényeken vagy elferdített valóságokon alapuló munkáját a szentistváni Magyarország jelene és jövője szempontjából megfontolatlannak és ártalmasnak tartom, míg úgy a magyarság, mint a ruszinság érdekében valónak minősítem azt az őszinte, nyílt és személyi magánérdekektől mindenben mentes törekvést, amely a felelős magyar kormány- és politikai körök előtt idealizálás nélkül tárja fel a való helyzetet s e való helyzetből von következtetést, amikor arról van szó, hogy van-e vagy nincs-e szükség ruszin autonómiára.

Milyen helyesen állapítja meg Milotay István lapjának március 25-i számában, hogy a ruszinok:

„Kinöttek a népszínműszemlélet gyermekcipőiből, megfőrfiasodtak, ezért nem akarunk, nem tudunk rájuk ismerni s még mindig csak gyámoltalan és gyámolítható gyermekeknek akarjuk őket elfogadni. Nem hisszük el, hogy közben népből, nemzetiségből nemzeté lették ők is, erős, szinte túlzott nemzeti öntudatra tettek szert. Belső és külső okok működtek közre ebben a nagy átalakulásban, az elszakadás után minden ellenünk ható lelki, erkölcsi, politikai erő ebben az irányban dolgozott. A cseh impérium 20 éven át is csak hazudta ugyan a tótoknak is, a ruténeknek is az autonómiát, a valóságban, a gyakorlatban mindvégig megtagadta tőlük a külön nemzeti élet követelményeit, de ugyanakkor azon volt, hogy a külön népi, nemzeti öntudat minél erősebben föltámadjon, megerősödjön bennük. Nyelvük használatát nem korlátozta, iskoláikban külön történetet, saját népi erőfeszítéseik történetét nevelte beléjük, hősokeket adott nekik, szabadon hagyta irodalmuk művelését, a magyar múlttal szemben pedig az elnyomás, az idegen uralom gyűlöletét oltotta a felnövekvő új nemzedékbe. Ugyanezt művelte a politikai uralom eszközeivel, a sajtóval, a társadalmi szolidaritás, a lelki és erkölcsi ráhatás ezer válogatott módszerével. Ennek a nemzeti öntudatnak előbb-utóbb velük, az új urakkal szemben is mutatkozni kellett, de következményei elsősorban mégis a velünk, a hozzánk való viszonyban jelentkeztek ... Ezzel a ténnyel szembe kell néznünk, akár tetszik, akár nem, számolnunk kell vele, hozzá kell szabnunk magatartásunkat, ha meg akarjuk érteni őket s ha magunkat is meg akarjuk velük értetni... Kezdjük mindjárt azzal, hogy az a körülmény, hogy a csehektől nem kapták meg az igazi autonómiát, hogy Prága nem váltotta be velük szemben, ugyanúgy

nem váltotta be, mint a tótokkal szemben, az elszakadáskor tett ígéreteit, amelyeket a trianoni béke is becikkelyezett, — bennünket nem oldhat föl ez alól a kötelezettség alól. Nemesak önmagunknak és a ruténeknek tartozunk ezzel, de rajtuk, az ő példájukon, a nekik juttatott, elismert nemzeti jogokon keresztül tudjuk demonstrálni a tótok felé is, hogy mit várhatnak, mit kaphatnak tőlünk, hogy miként értelmezzük azt az új testvériséget, amelynek nevében a szentistváni birodalom vonzókörét rájuk is ki akarjuk terjeszteni... Meg kell mutatnunk, mit tudunk, mire vagyunk képesek a cseh hazugságokkal, a prágai államalkotó művészet potemkin teljesítményeivel szemben.“

Hát igen, — ezért mondom én is, hogy az önkormányzat elsőrendűen lényeges része a ruszin kérdésnek. S minél hamarabb cikkelyezi be ezt az önkormányzatot a magyar törvényhozás, annál előbb lehet Kárpátalján a teljes konszolidációt megszilárdítani. A ruszin népre hatalmi oktroj útján ráhúzott idegen és hamis „ukrán nemzeti“ ideológia jórészt már elszámoltatott. A még meglevő maradványokkal az a ruszin (magyar-orosz) nemzeti irányzat van hivatva leszámolni, amelyről az egységes és megbízható ruszin arcvonalról tett megjegyzéseimnél emlékeztem meg. Tagadhatatlan azonban, hogy ez az egységes és megbízható ruszin arcvonal is csak a ruszinság részére adandó önkormányzat alapjain tudhat véglegesen megszilárdulni.

Az önkormányzat tartalmáról és terjedelméről nem volt feladatom e tanulmány keretében foglalkozni. Felszabadító Kormányzó urunkkal az élén a magyar kormány és a magyar törvényhozás nehéz, de egyben hálás feladata lesz, hogy minden vonatkozásban körültekintő, kielégítő és elfogadható tartalmat adjon a ruszin önkormányzatnak, miként gróf Teleki Pál miniszterelnök hangsúlyozta: az ezeréves magyar alkotmány szellemében.

A kárpátalji ruszinságnak ama többsége, amely a húszéves cseh-szlovák elnyomás alatt is Kárpátalja autonómiájáért harcolt akár nyíltan, akár lélekben — nyugodtan várja a magyar-ruszin jövő kialakulását és a ruszin nemzeti és gazdasági autonómia testvéri magyar fogalmazását, Bródy András képviselőnek a Kormányzó Úr Őfőméltósága előtt elhangzott szavait ismételve:

„A kárpátorosz nép sorsa nemesszívú és nagylelkű Vezér kezébe van letéve.“

ILNICZKY SÁNDOR